

**Rodová rovnosť –
nové otázky, nové výzvy
18. november 2008 Bratislava**

II. modul

**Prevenca a eliminácia násilia páchaného na ženách
Applikácia nových legislatívnych ustanovení**

**JUDr. Zuzana Magurová
Ústav štátu a práva,
Slovenská akadémia vied**

Príspevok je spracovaný v rámci riešenia projektu APVV „Konštitucionalizácia a zákonodarstvo v podmienkach SR ako čl. štátu EÚ so zreteľom na formovanie právneho štátu a právnej praxe“ na Ústave štátu a práva SAV

Násilie páchané na ženách

- **Rodovo podmienené**
- **Porušením ľudských práv**
- **OSN**
- Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) z roku 1987, všeobecné odporúčania zamerané na násilie páchané na ženách - č.12/1987 a č.19/1992.
- Deklarácia o odstránení násilia páchaného na ženách z roku 1993
- Rezolúcia o odstránení domáceho násilia na ženách z roku 2004
- **Rady Európy** -Odporúčanie Rec(2002)5 Výboru ministrov členským štátom o ochrane žien pred násilím v roku 2002
- **EÚ** žiadna samostatná smernica týkajúca sa násilia páchaného na ženách, minimálne- akčné programy Rady

Kampane a Iniciatívy NGO

- **2001** prvýkrát 16 dňová kampaň proti násiliu na ženách, ktorú zorganizovalo 7 mimovládnych organizácií (Aliancia žien Slovenska, Aspekt, Eset, Možnosť voľby, Altera, Fenestra a ProFamilia) pod názvom „**piata žena**“.
- Súčasťou kampane bol aj **reprezentatívny prieskum** z ktorého vyplynulo, že vyše 35 % respondentov poznalo vo svojom okolí týranú ženu, ktorú jej súčasný alebo bývalý partner neustále kontroluje, ponižuje alebo bije
- **2003** - prvý **reprezentatívny výskum** o domácom násilí v SR, na základe ktorého vyplynulo, že **každá 4. žena** na Slovensku sa počas svojho života stretla s nejakou z definovaných foriem násilia
- **Východisko - CEDAW**

Kampane a Iniciatívy NGO

- **SR** – ProFamilia, Aliancia Žien Slovenska, AdvoCats for Women, Fenestra (Každá piata žena)
- **ČR**- AdvoCats for Women, Rosa, ProFem
- Legislatívne východisko - pojmy
 - ⇒ **Blízka osoba**
 - ⇒ **Domácnosť**
 - ⇒ **Týranie zverenej osoby**
- **Vzor – rakúska úprava** ⇒ **vykázanie** páchatel'a zo spoločne obývaného bytu či domu na dobu
- **Ciel'** ⇒ rozšírenie 215 tr.z. týranie zverenej osoby o **týranie blízkej osoby** ,nakoľko nechránil ženy, len deti a dospelých zverených do starostlivosti

Slovenská republika

- **1999**
- Rozšírenie **215** týrania zverenej osoby aj na **týranie blízkej osoby – vrátane žien** a objektívnej stránky skutkovej podstaty tohto trestného činu
- **2002**
- zákon č. **421/2002 Trestný zákon** - účinnosť od 1.9.2002
- zákon č. **422/2002 Trestný poriadok** - účinnosť od 1.10.2002
- Zákon č. **372 /1990 o priestupkoch**
- zákon č. **424/2002 Občiansky súdny poriadok** - účinnosť od 1.9.2002 **ale ustanovenia o predbežných opatreniach až 1.1.2003**
- zákon č. **526/2002 Občiansky zákonník** - účinnosť od 1.1.2003
- **Neúspech – nepodarilo sa novelizovať zákon o policajnom zbore – právo vykázat' z bytu**

Česká republika 2004

- novela trestního zákona č. 91/2004 Sb. s účinností od 1. 6. 2004
- do **215a** nová skutková podstata - **týranie osoby žijúcej v spoločne obývanom bytĕ nebo domĕ**

Slovenská republika 2005

- **Rekodifikácia - nový**
- **Trestný zákon** - zákon č.300/2005 Z. z.
208 Týranie blízkej osoby a zverenej osoby
- **Trestný poriadok** - zákon č. 301/2005 Z. z.
- účinné od **1. januára 2006**

Česká republika 2006

- zákon č. 135/2006 Sb., ktorým sa menia niektoré zákony v oblasti ochrany pred domácim násilím účinnosť od 1.1.2007 - novelizoval
- zákon o polícii
- občiansky súdny poriadok
- trestný zákon
- zákon o sociálnom zabezpečení
- **vykázanie** páchatela domáceho násilia zo spoločne obývaného bytu či domu na dobu **10 dní**
- **predbežným opatrením** možné požiadať o predĺženie tejto doby, a to maximálne na dobu **1 roku**

Slovenská republika 2008

- **Zákon z 24. októbra 2008, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore**
- **účinné od 15. decembra 2008**
- **Vykázanie** zo spoločného obydlija končí uplynutím **48 hodín** od vykázania zo spoločného obydlija, ak ďalej nie je ustanovené inak. **Doručením návrhu na vydanie predbežného opatrenia na súd počas vykázania zo spoločného obydlija sa trvanie vykázania zo spoločného obydlija predlžuje až do nadobudnutia vykonateľnosti rozhodnutia súdu o tomto návrhu**, o čom sa vykázaná osoba upovedomí v rámci poučenia

Občiansky zákonník

- 146 Ak dôjde medzi manželmi k nezhode o právach a povinnostiach vyplývajúcich **z bezpodielového spoluvlastníctva**, rozhodne na návrh niektorého z nich súd.
- Ak sa z dôvodu fyzického alebo psychického násillia alebo hrozby takého násillia vo vzťahu k manželovi alebo k blízkej osobe, ktorá býva v spoločnom dome alebo byte, stalo ďalšie spolužitie neznesiteľným, môže súd na návrh jedného z manželov **obmedziť užívacie právo** druhého manžela k domu alebo bytu patriacemu do bezpodielového spoluvlastníctva, prípadne ho z jeho **užívania úplne vylúčiť**.

Občiansky zákonník

- 705a
- Ak sa z dôvodu fyzického násillia alebo psychického násillia, alebo hrozby takýmto násillím vo vzťahu k manželovi alebo k rozvedenému manželovi ako **spoločnému užívateľovi bytu alebo k blízkej osobe, ktorá s ním býva spoločne v byte**, stalo ďalšie spolužitie neznesiteľným, môže súd na návrh jedného z manželov alebo rozvedených manželov **obmedziť užívacie právo** druhého z nich, alebo ho z jeho **užívania úplne vylúčiť**.

Občiansky zákonník

- 712
- Bytovými náhradami sú náhradný byt, náhradné ubytovanie a prístrešie.
- Ak sa rozvedený manžel za trvania manželstva alebo po rozvode manželstva voči druhému manželovi alebo voči blízkej osobe, ktorá s ním býva spoločne v byte, dopúšťal alebo dopúšťa **fyzického násilia** alebo **psychického násilia**, súd rozhodne, že **bytová náhrada mu nepatrí.**

Občiansky súdny poriadok

- nepodarilo sa presadiť novelu zákona o policajnom zbore jedinou možnosťou ako zabrániť násilníkovi v páchaní násilia **je obmedziť jeho vstup do obydlija na základe súdneho rozhodnutia.**
- 76 1) **Predbežným opatrením** môže súd uložiť účastníkovi najmä, aby:
 - g) nevstupoval dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba blízka alebo osoba, ktorá je v jeho starostlivosti alebo vo výchove, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násilia.**

Občiansky súdny poriadok

- **Možné varianty prípadov** - návrh na predbežné opatrenie zákazu vstupu do bytu, sa podáva
- **1. ak ešte neprebíha žiadne súdne konanie**
- zároveň s návrhom na rozvod (na zverenie maloletých detí na čas do rozvodu matke),
- (ak nebol podaný návrh na rozvod, súd rozhodne že navrhovateľ ho musí podať v určenej lehote)

Občiansky súdny poriadok

- **Možné varianty prípadov** - návrh na predbežné opatrenie zákazu vstupu do bytu, sa podáva
- **2. ak prebieha rozvodové konanie v prípade**
- a) **nájomného** bytu - zároveň s návrhom na obmedzenie užívacieho práva odporcu k bytu v zmysle 705a Občianskeho zákonníka (ak nebol podaný, súd rozhodne že navrhovateľ ho musí podať v určenej lehote)
- b) v prípade bytu v **bezpodielovom spoluvlastníctve manželov** - zároveň s návrhom na obmedzenie užívacieho práva odporcu k bytu v zmysle 146 ods.2 Občianskeho zákonníka

Občiansky súdny poriadok

- **Možné varianty prípadov** - návrh na predbežné opatrenie zákazu vstupu do bytu, sa podáva
- **3. po právoplatnom rozvode v prípade**
- a) **nájomného** bytu - zároveň s návrhom na zrušenie spoločného nájmu bytu bez poskytnutia bytovej náhrady
- b) v prípade bytu v **bezpodielovom spoluvlastníctve manželov** – zároveň s návrhom na vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov
- **Nevyhnutné listinné dôkazy vo všetkých prípadoch**
- trestné oznámenie,
- uznesenie o začatí trestného stíhania,
- lekárske správy,
- psychologické správy

Občiansky súdny poriadok

- **Nevyhnutné listinné dôkazy vo všetkých prípadoch**
 - trestné oznámenie,
 - uznesenie o začatí trestného stíhania,
 - lekárske správy,
 - psychologické správy
-
- **Rozdielne rozhodovanie súdov v podobných prípadoch**

Ústavný súd

- **Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. I. ÚS 4/02 z 9. júla 2003**
- okresný i krajský súd neposkytli ochranu obetiam domáceho násilia t.j. dvom maloletým deťom a ich matke pred násilníkom
- ochrana bola požadovaná vo forme vydania predbežného opatrenia
- ÚS -orgány štátu sú povinné zabezpečiť efektívnu ochranu práv garantovaných ústavou a príslušnými medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách a že tejto ich povinnosti musí zodpovedať aj výklad a uplatňovanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov

Ústavný súd

- **Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. I. ÚS 4/02 z 9. júla 2003**
- **Nie je** ústavne konformné a udržateľné považovať názor KS SR o možnosti vzniku "**neprimeranej ujmy odporcovi**", ktorý KS oprel výlučne o existujúce právo odporcu užívať predmetný byt, t.j. bez toho, aby zároveň prihliadol aj na tvrdenia sťažovateľky o zlom zaobchádzaní a na základné práva
- Voči manželke **nedošlo k porušeniu jej ústavných práv** z dôvodu, že táto mala efektívnejšie využiť legislatívu najmä špeciálne predbežné opatrenie pre ochranu pred domácim násilím
-

Ústavný súd

- **Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. I. ÚS 4/02 z 9. júla 2003**
- Voči maloletým deťom - súdy tým, že neprijali opatrenia zamerané na ochranu pred zlým zaobchádzaním s nimi **porušili ich práva**
- na ochranu proti neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu podľa čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky,
- na ochranu proti zásahom do nedotknuteľnosti obydlia podľa čl. 21 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky
- a na ochranu pred telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním podľa čl. 19 Dohovoru o ochrane práv dieťaťa

ESLP prípad **Kontrová v. Slovensko**

- z 31. mája 2007 – Kontrová v. Slovensko (no. 7510/04).
- Podľa ESLP došlo k porušeniu práv pani Kontrovej a jej detí **nesprávnym úradným postupom policajtov**, za ktorý zodpovedá štát.
- Vo vzťahu k podstate sťažnosti súd s poukazom na závery vnútroštátnych súdov konštatoval porušenie
- článku 2 Dohovoru z dôvodu nevykonania dostatočných opatrení na ochranu života sťažovateľkiných detí
- článku 13 Dohovoru, keď dospel k záveru, že sťažovateľka v tom čase nemala k dispozícii prostriedok nápravy, ktorý by bol považovaný za účinný.

Opčný protokol (CEDAW)

- **A.T. v. Maďarsko október 2003 – násilie páchané na ženách**
- Sťažovateľka sa bezúspešne dožadovala ochrany pred násilím zo strany partnera
- V CEDAW nie je ustanovenie o násilí páchanom na ženách alebo domácom násilí, ale aplikovateľné:
- čl. 2 povinnosť štátu eliminovať diskrimináciu žien
- čl.5 – potláčanie predsudkov a praktík založených na stereotypoch
- čl.16 – diskriminácia v manželstve v rodinných vzťahoch
- Všeobecné odporúčania
- č. 12 – ochrana žien pred všetkými druhmi násilia (sexuálneho, domáceho, obťažovania..)

Opčný protokol (CEDAW)

- **A.T. v. Maďarsko október 2003 – násilie páchané na ženách**
- aj štáty môžu byť zodpovedné za konanie súkromných osôb ak zanedbajú povinnú starostlivosť predchádzať porušovaniu práv, alebo nie sú schopné vyšetriť alebo potrestať porušenie práv a páchanie násilia
- Výbor uviedol, že právo žien na život, fyzickú a psychickú integritu nemôže byť podriadené iným právam, **ani vlastníckemu a právu na súkromie**. Výbor preto rozhodol, že došlo k porušeniu článkov 2 a), b), e), 5 a), 16) Dohovoru a zaslal Maďarsku svoje odporúčania voči sťažovateľke i všeobecné odporúčania

Záverečné zistenia Výboru CEDAW

- 41. zasadnutí, ktoré sa konalo v dňoch od 30.6. – 18.7. 2008 , k druhej tretej a štvrtej periodickej správe SR k CEDAW (za obdobie 1998 – 2006)
- Ocenil - prijalo právne opatrenia na elimináciu diskriminácie žien vrátane novelizácie Tr. zák, Tr. Por. a iných zákonov v rokoch 1999 až 2002, ktoré trestne postihujú násilie páchané na ženách, najmä domáce násilie, a zavádzajú **predbežné opatrenia proti páchatelom násilných činov**
- však znepokojuje že platná legislatíva zrejme nie je komplexná a špecifická v zmysle primeraného obsiahnutia všetkých foriem násilia páchaného na ženách
- znepokojený aj vysokou mierou výskytu násilia páchaného na ženách a dievčatách, vrátane vražd v dôsledku domáceho násilia.

Záverečné zistenia Výboru CEDAW

- so znepokojením vníma nedostatok informácií v správe Slovenska o pomoci ženám zažívajúcim násilie a vyčlenenia finančných zdrojov na programy zamerané na boj s násilím páchaným na ženách
- znepokojený nedostatkom preventívnych programov a kampaní zameraných na rôzne skupiny obyvateľstva, vrátane mužov, žien a zraniteľných komunít,
- vyzýva, aby zabezpečilo, že takéto násilie bude stíhané a trestané s náležitou vážnosťou a rýchlosťou, a že ženy, obeť násilia, budú mať k dispozícii okamžité nástroje nápravy a ochrany
- odporúča prijatie opatrení na zabezpečenie bezpečných domov pre ženy - obeť násilia, v dostatočnom počte a s primeranými štandardmi,

Záverečné zistenia Výboru CEDAW

- a zabezpečenie celkového scitlivenia štátnych úradníkov a úradníčok, predovšetkým orgánov činných v trestnom konaní, poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a sociálnych pracovníkov a pracovníčok na všetky formy násilia páchaného na ženách.
- vyzýva zmluvný štát na prijatie opatrení v oblasti zvyšovania povedomia prostredníctvom médií a programov verejného vzdelávania, vrátane kampaní o nulovej tolerancii, aby bolo takéto násilie spoločensky a morálne neprijateľné,
- a na vypracovanie štúdie o hlavných príčinách vražd v dôsledku domáceho násilia.